

พิมพ์พัคตร์แม่เพ็ญปราง จักเปรียบ ไตเลย: ความเปรียบนางผู้เป็นที่รักในนิราศนรินทร์

Pim Pak Mae Phen Prang Jak Priap Dai Loei (Her beloved beauty is hard to compare.): A comparison of lady beloved in Nirasnarin

Received: February 19, 2021

Revised: May 7, 2021

Accepted: May 14, 2021

พินพนธ์ คงวิจิตร (Pinpon Kongwijit) **

วทันพร บุญชู (Wattanaporn Boonshu) **

เบญญาภา หลักเพชร (Benyapa Lukpet) **

ณัฐธิดา แซ่ตัน (Nuttida Saetun) **

บทคัดย่อ

บทความวิจัย เรื่อง พิมพ์พัคตร์แม่เพ็ญปราง จักเปรียบ ไตเลย : ความเปรียบนางผู้เป็นที่รักในนิราศนรินทร์มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเปรียบนางผู้เป็นที่รักในนิราศนรินทร์และศึกษาความนิยมของกวีในการเลือกสิ่งต่าง ๆ มาเปรียบกับนางผู้เป็นที่รัก การวิจัยในครั้งนี้ใช้กระบวนการการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ผลการวิจัยพบว่า กวีใช้ความเปรียบนางผู้เป็นที่รักกับธรรมชาติ ประเภทพืชมากที่สุดโดยกวีได้ใช้ลักษณะบางประการของพืชประเภทต่าง ๆ เปรียบเทียบกับนางผู้เป็นที่รักเพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ

คำสำคัญ : ความเปรียบ, นางผู้เป็นที่รัก, นิราศนรินทร์

** อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Lecturer Dr., Thai Language Teaching Branch Faculty of Education, Silpakorn University, pinphoneduc@gmail.com

*** นักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Student of Thai Language Teaching Branch, Faculty of Education, Silpakorn University, wattanaporn22@gmail.com

*** นักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Student of Thai Language Teaching Branch, Faculty of Education, Silpakorn University, Lukpet_B@silpakorn.edu

*** นักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Student of Thai Language Teaching Branch, Faculty of Education, Silpakorn University, Nuttida Saetun_N@silpakorn.edu

Abstract

This article has an objective to study a comparison of lady beloved in Nirasnarin. This research uses a content analysis. From the study, found that the most comparable of lady beloved in Nirasnarin is a comparison between lady beloved and natural. A comparison between lady beloved and plants is the most popular because The poet used some characteristics of different types of plants to compare with her beloved lady in order to make the reader imagine.

Keywords: Comparison, Lady beloved, Nirasnarin

บทนำ

นิราศนรินทร์เป็นผลงานของนายนิรินทรธิเบศร์ (อิน) แต่งขึ้นขณะตามเสด็จสมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาเสนานุรักษ์ไปปราบพม่าซึ่งยกทัพมาตีเมืองถลางและเมืองชุมพรเมื่อต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แม้ว่านิราศนรินทร์จะเป็นวรรณคดีที่แต่งขึ้นท่ามกลางสงครามแต่ความงามทางภาษาและวรรณศิลป์ไม่ได้ด้อยหรือบกพร่องแต่อย่างใด การสร้างสรรค์วรรณกรรมท่ามกลางศึกสงครามให้มีลักษณะงดงามได้เช่นนี้นับได้ว่าเป็นความสามารถอย่างหนึ่งของกวีที่ได้บันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ผ่านภาษาและตัวอักษรจนทำให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกของกวีได้เป็นอย่างดี นิราศนรินทร์จึงได้รับการยกย่องจากกวีและผู้อ่านเป็นจำนวนมากดังที่พ.ณ. ประมวญมารค (Pramuanmark, 1970: 5) กล่าวว่า “นิราศนรินทร์นี้นับถือกันในหมู่กวีว่าเป็นโคลงแต่งได้อย่างเอกเรื่องหนึ่ง”

นิราศนรินทร์เป็นวรรณกรรมที่โดดเด่นด้านภาษาและความเปรียบ สอดคล้องกับคำกล่าวของนิยาดา เหล่าสุนทรและหอสมุดวชิรญาณ (Lausunthorn, 1989: 1 และ Nirasnarin, 1984: Online) สรุปได้ว่านิราศนรินทร์ไม่มีข้อบกพร่องประการใดที่จะสามารถวิจารณ์หรือแก้ไขให้ดีกว่าเดิมได้เนื่องจากเป็นนิราศคำโคลงที่มีวรรณศิลป์ดีเลิศยากที่จะหานิราศคำโคลงเรื่องอื่น ๆ มาเปรียบได้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่านิราศนรินทร์เป็นวรรณกรรมที่โดดเด่นทั้งด้านภาษา เนื้อหาและวรรณศิลป์ หากวรรณคดีสโมสรยังไม่ยุติลง อาจจะปรากฏเป็นที่ประจักษ์ได้ว่านิราศนรินทร์เป็นยอดของวรรณคดีประเภทนิราศก็ได้

การใช้ความเปรียบในนิราศนรินทร์เป็นความงดงามด้านวรรณศิลป์ที่ปรากฏเด่นชัดเป็นอย่างมาก กล่าวได้ว่า การถ่ายทอดความเปรียบในนิราศนรินทร์จะนำธรรมชาติมาเปรียบเทียบกับนางผู้เป็นที่รักสะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์จึงมีกระบวนการหรือระบบความคิดเกี่ยวกับธรรมชาติจนนำไปสู่การถ่ายทอดผ่านวรรณกรรม สอดคล้องกับคำกล่าวของธัญญา สังขพันธานนท์ (Sungkhapanthanon, 2013: 309) ที่สรุปได้ว่า การนำเสนอด้วยการเชื่อมโยงธรรมชาติกับร่างกายและความรู้สึกจะช่วยสร้างมโนภาพให้กับผู้อ่าน ได้แก่อากที่เกิเกิดขึ้นในจินตนาการของกวีโดยนำธรรมชาติที่ปรากฏแก่สายตาในเชิงประจักษ์มาเชื่อมโยงเข้ากับความรู้สึกและอารมณ์คร่ำครวญถึงคนรัก สะท้อนให้เห็นว่ากวีพรรณนาโดยการยึดกวีเป็นศูนย์กลางมากกว่าการยึดเอาธรรมชาติเป็นศูนย์กลางด้วยการเปรียบเทียบแบบอุปมาและอุปลักษณ์

การกล่าวถึงนางผู้เป็นที่รักผ่านความเปรียบกับสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะการเปรียบนางผู้เป็นที่รักกับธรรมชาติด้วยการพิจารณาในลักษณะขององค์ประกอบโดยรวมและการพิจารณาแบบแยกองค์ประกอบ กล่าวคือ กวีจะเปรียบเทียบให้เห็นความงามของอวัยวะส่วนต่าง ๆ ตลอดจนอธิบายและเปรียบเทียบให้เห็นพฤติกรรมของนางผู้เป็นที่รัก รวมทั้งการกระทำของนางผู้เป็นที่รักที่ปฏิบัติต่อกวี สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่ากวีให้ความสำคัญและยกย่องนางผู้เป็นที่รักเป็นอย่างมาก

บทความนี้มุ่งศึกษาความเปรียบและศึกษาความนิยมของกวีในการเลือกสิ่งต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกับนางผู้เป็นที่รักเพื่อหาความสอดคล้องกับบริบทและสภาพของสังคมไทยที่มีผลต่อการอ่านวรรณกรรมและเข้าใจในสารที่กวีต้องการสื่อสารผ่านวรรณกรรมนั้น ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเปรียบนางผู้เป็นที่รักในนิราศนรินทร์
2. เพื่อศึกษาความนิยมของกวีในการเลือกสิ่งต่าง ๆ มาเปรียบกับนางผู้เป็นที่รัก

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดที่นำมาวิเคราะห์ความเปรียบนางผู้เป็นที่รักในนิราศนรินทร์ใช้แนวคิดทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชานของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff, G. & Johnson, M., 1980) โดยทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและความคิดของมนุษย์โดยเชื่อว่าความคิดของมนุษย์มาจากประสบการณ์ที่พบในชีวิตประจำวันโดยมนุษย์จะเลือกภาษาเพื่อถ่ายทอดความคิดที่เป็นนามธรรมโดยใช้ประสบการณ์ที่มีมาอธิบายให้เห็นเป็นรูปธรรมซึ่งส่วนมากจะอยู่ในลักษณะของการเปรียบเทียบ ยิ่งไปกว่านั้นทฤษฎีนี้ยังแสดงให้เห็นความสามารถในการเลือกใช้ภาษาที่สัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมที่สะสมไว้

วิธีวิจัย

บทความนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับความเปรียบนางผู้เป็นที่รักในนิราศนรินทร์ซึ่งเป็นวรรณคดีที่มีการใช้ภาษาที่งดงามอย่างมีวรรณศิลป์โดยมีวิธีการศึกษาตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิราศนรินทร์และความเปรียบนางผู้เป็นที่รัก รวมทั้งศึกษาค่านิยมการใช้ความเปรียบในการสร้างวรรณคดี

2. การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากนิราศนรินทร์ตั้งแต่บทเริ่มต้นจนถึงบทสุดท้ายซึ่งรวมทั้งหมด 143 บท

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

- 3.1 ผู้วิจัยวิเคราะห์และจัดประเภทลักษณะความเปรียบนางผู้เป็นที่รัก
- 3.2 ผู้วิจัยวิเคราะห์ความเปรียบนางผู้เป็นที่รักตามประเภทต่าง ๆ
- 3.3 ผู้วิจัยรวบรวมความเปรียบนางผู้เป็นที่รักโดยการหาค่าความถี่

4. นำเสนอผลการวิเคราะห์

ผู้วิจัยเรียบเรียงข้อมูล และนำเสนอผลการศึกษาวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา และใช้ความถี่นำเสนอข้อมูลในเชิงปริมาณประกอบ

5. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า นิราศนรินทร์มีความโดดเด่นด้านการใช้ภาษาและวรรณศิลป์อย่างมากโดยเฉพาะการใช้โวหารและภาพพจน์ที่แสดงให้เห็นคุณค่าด้านวรรณศิลป์ กล่าวคือ กวีจะเปรียบนางผู้เป็นที่รักกับสิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็นระหว่างการเดินทาง สะท้อนให้เห็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นและน่าสนใจของกวี ผู้วิจัยจึงจัดหมวดหมู่ความเปรียบนางผู้เป็นที่รักเป็น 4 หมวด ได้แก่ หมวดธรรมชาติ ประกอบไปด้วย พืช สัตว์ สรรพน้ำ และดวงจันทร์ หมวดสถานที่ หมวดสิ่งของ และหมวดร่างกายมนุษย์โดยจะยกตัวอย่างเพื่อให้เข้าใจ ดังนี้

1.1 หมวดธรรมชาติ

1.1.1 ความเปรียบนางผู้เป็นที่รักกับพืช

พืชมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยเป็นอย่างมากเปรียบเสมือนปัจจัย 4 กล่าวคือ พืชสามารถเป็นอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค ยิ่งไปกว่านั้น พืชยังมีความผูกพันกับวิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรม ศาสนา และวรรณกรรม ด้วยเหตุนี้จึงปรากฏการนำพืชมาใช้เปรียบกับนางผู้เป็นที่รักในนิราศนรินทร์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

จำปาจำเปรียบเนื้อ	นางสวรรค์ ภูเอย
ศรีสุมาลัยพรรณ	พิศแพ้ว
ชื่อนางคลี่ระสายสร	สลายเช่น
คือนุชสนนกายแก้ว	เกศแก้วกันไร ฯ

(Narinthibeet, 1984: 21)

จากคำประพันธ์บทที่ 80 จะเห็นได้ว่ากวีได้เปรียบนางผู้เป็นที่รักกับพืช เริ่มตั้งแต่การนำสีเหลืองทองซึ่งเป็นลักษณะเด่นของดอกจำปามาเปรียบเทียบกับสีผิวของนางผู้เป็นที่รัก แต่อย่างไรก็ตาม สีเหลืองทองของดอกจำปาที่ว่าสวยและเนียนสม่ำเสมอเป็นเนื้อเดียวกันยังต้องยอมแพ้สีผิวของนางผู้เป็นที่รักที่สวยกว่า ยิ่งไปกว่านั้น กวียังนำลักษณะของต้นช้องนางคลี่ซึ่งเป็นเฟิร์นชนิดหนึ่งที่อิงอาศัยโดยจะขึ้นตามต้นไม้ใหญ่ ลำต้นจะเลื้อยทอดยาวแนวดิ่ง ลักษณะเด่นของต้นช้องนางคลี่นี้เปรียบได้กับผมของนางผู้เป็นที่รักเมื่อยามแก้ผมออกและกันไรผม ผมของนางก็จะสยายไปทั่วแผ่นหลังมีลักษณะคล้ายกับลำต้นของต้นช้องนางคลี่

1.1.2 ความเปรียบนางผู้เป็นที่รักกับสัตว์

วิถีชีวิตของคนไทยมีความผูกพันกับธรรมชาติมาอย่างช้านานโดยเฉพาะการนำสัตว์มาประกอบอาหารเพื่อดำรงชีวิต ตลอดจนนำชิ้นส่วนของสัตว์มาประดิษฐ์เป็นเครื่องนุ่งห่มหรือเครื่องรางของขลัง เช่น หนังสัตว์ เขาสัตว์ ขนสัตว์ ฟันของสัตว์ เป็นต้น การเดินป่าเพื่อล่าสัตว์จึงเป็นสิ่งที่คนไทยทำมาอย่างช้านานส่งผลให้คนไทยเข้าใจถึงลักษณะและธรรมชาติของสัตว์ชนิดต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่ากวีจะนำสัตว์ที่คนไทยคุ้นเคยมาเปรียบกับนางผู้เป็นที่รักเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นางทรายจามเรศรู้	รักชน
คือนุชสงวนงามตน	แต่น้อย
ตายองตอบตายล	ยวนเนตร นางเอย
โถมแม่บาดตาย้อย	อยู่พุ้นฉนใด ๆ

(Narinthibeet, 1984: 22)

จากคำประพันธ์บทที่ 75 จะเห็นได้ว่ากวีได้เปรียบนางผู้เป็นที่รักกับสัตว์ นั่นคือ เนื้อทราย และจามรีซึ่งมีพฤติกรรมรักชนของตัวเองเป็นอย่างมาก เมื่อชนของสัตว์ทั้งสองชนิดนี้ไปเกี่ยวกับสิ่งใดแล้ว สัตว์จำพวกนี้จะไม่ตกใจหรือวิ่งหนีเหมือนกับพฤติกรรมของสัตว์ชนิดอื่น แต่จะพยายามหาวิธีทำให้ชนที่เกี่ยวข้องนั้น หลุดออกจากสิ่งต่าง ๆ ได้โดยกวีนำพฤติกรรมนี้มาเปรียบกับนางผู้เป็นที่รักว่า มีพฤติกรรมรักนวลสงวนตัว รักสวยรักงาม ยิ่งไปกว่านั้น กวียังได้นำลักษณะของสัตว์มาเปรียบเทียบกับความงามของนางผู้เป็นที่รัก นั่นคือ กวี นำลักษณะของตายอง (ตาของสัตว์จำพวกเดียวกับอีเก้ง) สัตว์จำพวกอีเก้งนี้จะมีลักษณะตาที่กลมโต สีดำสนิท มีความแวววาวดุจแก้วใสที่สะท้อนกับแสงทำให้น่ามอง ชวนให้ผู้พบเห็นได้ชื่นชม มาเปรียบเทียบกับตาของ นางผู้เป็นที่รักที่มีลักษณะสวย และแวววาวจนทำให้ผู้ที่ได้มองต้องสะดุดตาสะดุดใจเมื่อได้เห็น แม้ว่าจะอยู่ที่ใด ก็ตาม

1.1.3 ความเปรียบนางผู้เป็นที่รักกับสระน้ำ

สระน้ำเป็นสัญลักษณ์ที่กวีจะนำมาใช้เปรียบกับอวัยวะเพศของผู้หญิงโดยจะพบได้มากในคำ ประพันธ์ที่เป็นบทอศรัย แม้ว่านิราศนรินทร์จะไม่ได้ปรากฏบทอศรัยอย่างเด่นชัดแต่กวีก็นำสระน้ำมาเปรียบ กับอวัยวะเพศนางผู้เป็นที่รัก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คิดคลึงสาโรชสร้อย	เสาวมาลย์ แม่นา
ภูเขเคนทรสำราญ	แหล่งแหล่ง
สระสวรรค์นิราศนาน	ไฉนนาฏ เรียมเอย
สงระเกษมสระสมรเพิน	ฝั่งฟ้าผืนถึง ๆ

(Narinthibeet, 1984: 32)

จากคำประพันธ์บทที่ 125 จะเห็นได้ว่ากวีได้เปรียบนางผู้เป็นที่รักกับสระน้ำ ซึ่งบทนี้เป็น ลักษณะของบทอศรัยที่กวีต้องการเลี่ยงการใช้คำที่มีความหมายโดยตรงมาอธิบายการมีเพศสัมพันธ์หรือส่วนที่ ฟังสงวน กวีจึงใช้การนำสิ่งต่าง ๆ มาเปรียบแทน ดังในตัวอย่างกวีใช้คำว่า “สระ” มาแทนการบรรยายถึงอวัยวะ เพศของผู้หญิงโดยมีลักษณะร่วมกัน คือ เปียกชุ่มและมีส่วนลึก อีกทั้งมีการกล่าวถึงภูเขเคนทร หมายถึง ภูเขานาค แทนการบรรยายถึงอวัยวะเพศของผู้ชายโดยมีลักษณะร่วมกัน คือ ความยาว ซึ่งเป็นเชิงสัญลักษณ์ของ ความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง

1.1.4 ความเปรียบนางผู้เป็นที่รักกับดวงจันทร์

กวีไทยส่วนมากนิยมนำดวงจันทร์มาเปรียบเทียบกับความงามของนางผู้เป็นที่รัก กล่าวได้ว่า หากวรรณกรรมเรื่องใดกล่าวถึงความงามของผู้หญิงจะต้องมีการเปรียบกับดวงจันทร์ทุกเรื่อง รวมทั้งนิราศนรินทร์ ก็ปรากฏการนำดวงจันทร์มาเปรียบกับนางผู้เป็นที่รัก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ชมแซกคิดใช้หน้า	นวนนาง
เดือนดำหวิงกลาง	ต่ายแต่้ม
พิมพ์พัคตร์แม่เพ็ญปราง	จักเปรียบ ไคเลย
ข้ากว่าแซไซแย้ม	ยังยี้มอัปสร ฯ

(Narinthibeet, 1984: 12)

จากคำประพันธ์บทที่ 45 จะเห็นได้ว่ากวีเปรียบใบหน้าของนางผู้เป็นที่รักกับดวงจันทร์ที่มีลักษณะกลมมน มีความสว่างผุดผ่อง เปล่งปลั่ง ชวนมอง หากแต่ดวงจันทร์มีตำหนิเนื่องจากมีรูปกระต่ายอยู่ตรงกลางดวงจันทร์ กวีได้นำลักษณะของดวงจันทร์นี้มาเปรียบกับนางผู้เป็นที่รักว่า เมื่อมองดูดวงจันทร์ก็รู้ว่าไม่ใช่หน้าของนาง เพราะที่กลางดวงจันทร์นั้นมีรอยตำหนิเป็นรูปกระต่าย ส่วนหน้าของนางผู้เป็นที่รักนั้นจะมีลักษณะสะอาด ปราศจากตำหนิและงามยิ่งกว่าดวงจันทร์ที่อยู่บนฟ้าจนไม่สามารถหาสิ่งใดมาเทียบได้เลย

1.2 หมวดสถานที่

การเดินทางเป็นหัวใจสำคัญของการแต่งนิราศ กล่าวคือ นิราศจะมีลักษณะเด่นที่แตกต่างไปจากวรรณคดีประเภทอื่น ๆ เพราะเนื้อเรื่องจะต้องมีการเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังสถานที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางจริงหรือสมมติว่าเดินทางก็ตาม ดังนั้น การพรรณนาถึงสถานที่โดยใช้การเปรียบเทียบกับนางผู้เป็นที่รักจึงเกิดขึ้นเมื่อกวีเดินทางผ่านไปยังสถานที่ต่าง ๆ ส่วนมากจะพบว่ากวีนิยมนำชื่อของสถานที่มาเปรียบกับนางผู้เป็นที่รักมากกว่าการนำลักษณะของสถานที่มาเปรียบเทียบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ห้วยขม้นคิดขม้นเจ้า	เคยผจง
กวตสกันธสีสรง	โสรจน้อง
เรียมจากจักโคททรง	เสาวภาคย์ เผือดฤา
ขม้นจะวายวันต้อง	แต่งเนื่อนางสนาน

(Narinthibeet, 1984: 18)

จากคำประพันธ์บทที่ 70 กวีได้เปรียบนางผู้เป็นที่รักกับชื่อสถานที่ นั่นคือ ตำบลห้วยขม้น เมื่อกวีเดินทางมาถึงตำบลห้วยขม้นจึงแสดงความคิดเห็นถึงนางผู้เป็นที่รักจึงได้นำชื่อของตำบลมาเปรียบกับขม้นที่นางผู้เป็นที่รักใช้อาบน้ำซัดผิวเพื่อให้ผิวขาวและเนียนเป็นธรรมชาติ จะเห็นได้ว่ากวีนำชื่อตำบลมาเปรียบกับขม้นที่นางผู้เป็นที่รักใช้ซัดผิวเป็นประจำเมื่อคิดถึงนางผู้เป็นที่รักนั่นเอง

1.3 หมวดร่างกายมนุษย์

กวีนำอวัยวะของมนุษย์มาเปรียบเทียบกับนางผู้เป็นที่รักเพื่อชี้ให้เห็นว่านางผู้เป็นที่รักมีความสำคัญกว่าร่างกายของมนุษย์เป็นอย่างมาก ยิ่งไปกว่านั้น กวีไม่ได้นำอวัยวะอื่นมาเปรียบเทียบกับอวัยวะของตัวกวีมาเปรียบเทียบ จะเห็นได้ว่า นางผู้เป็นที่รักมีความสำคัญและมีความมากกว่าอวัยวะของกวี

รอยโฉมบุชเปลี่ยนปั่น	เป็นทรง พื้ฤ
ฤแม่เป็นมณิดวง	เนตรด้วย
จับจิตที่จึ่งตวง	เต็มทเวช รักแม่
ดับชีพเกิดใหม่ม้วย	แผ่นหล้าฤลิม ฯ

(Narinthibeet, 1984: 31)

จากคำประพันธ์บทที่ 119 กวีได้นำนางผู้เป็นที่รักมาเปรียบกับอวัยวะของมนุษย์ ได้แก่ หัวใจและดวงตา ซึ่งอวัยวะทั้งสองนี้มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก เมื่อกวีนำมาเปรียบกับนางผู้เป็นที่รักจึงแสดงให้เห็นว่านางผู้เป็นที่รักมีความสำคัญต่อกวีเช่นเดียวกับหัวใจและดวงตาที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตเช่นกัน

สรุปและอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์เนื้อหานิราศนรินทร์จำนวนทั้งสิ้น 144 บท สามารถสรุปเพื่อให้เห็นภาพรวมการวิเคราะห์สิ่งที่กวีนำมาเปรียบกับนางอันเป็นที่รัก ได้ดังตารางดังนี้

ตารางที่ 1 การจัดประเภทของความเปรียบนางผู้เป็นที่รักในนิราศนรินทร์

หมวดธรรมชาติ				หมวดสถานที่	หมวดร่างกายมนุษย์
พืช	สัตว์	สระน้ำ	ดวงจันทร์		
พบ 7 บท 12 ชนิด ได้แก่ 1. ไม้กฤษณา 2. อินทนิล 3. ต้นนมนาง 4. ผลมะปราง 5. จำปา 6. ต้น ช้องนางคลี่ 7. ต้นขนาง 8. ต้น เล็บนาง 9. สีเสียด 10. บัว 11. มะพร้าว 12. ชิงชัน	พบ 7 บท 11 ชนิด ได้แก่ 1. นกยูง 2. นกขมิ้น 3. นกโนรี 4. หงส์ 5. นกทราย 6. จามรี 7. สัตว์จำพวกอึ่ง 8. นกแก้ว 9. นกนางกิ้ง 10. นกนางนวล 11. นก เบญจวรรณ	พบ 1 บท 1 สถานที่	พบ 3 บท 1 ชนิด คือ ดวงจันทร์	พบ 7 บท 7 สถานที่ ได้แก่ 1. ตำบลบ้านแหลม 2. ตำบลคู้คดอ้อย 3. ตำบลห้วยขมิ้น 4. แก่งนางครวญ 5. โคกขาม 6. ตำบลนางนอง 7. ตำบลเมืองเพชร	พบ 1 บท 2 อวัยวะ ได้แก่ 1. หัวใจ 2. ดวงตา

จากผลการวิเคราะห์ตารางความเปรียบนางผู้เป็นที่รักกับสิ่งที่กวีนำมาเปรียบในข้างต้น พบว่า สิ่งที่กวีได้นำมาเปรียบเทียบกับนางผู้เป็นที่รักเป็นจำนวนมากที่สุด คือ หมวดธรรมชาติ ประเภทพืชโดยมีถึง 12 ชนิด ได้แก่ ไม้กฤษณา อินทนิล ต้นนมนาง ผลมะปราง จำปา ต้นช้องนางคลี่ ต้นขนาง ต้นเล็บนาง สีเสียด บัว มะพร้าว และชิงชัน เนื่องจากวรรณคดี เรื่อง นิราศนรินทร์แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทนิราศ กวีแต่ละขณะเดินทางจึงนำสิ่งต่าง ๆ ที่ได้พบเห็นมาบรรยายเปรียบกับนางผู้เป็นที่รัก กล่าวคือ สองข้างทางจะพบพืชพรรณต่าง ๆ โดยลักษณะและชื่อของพืชพรรณนั้นสามารถนำมาบรรยายเปรียบเทียบกับนางผู้เป็นที่รักได้ อีกประการคือ ต้องการให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่กวีต้องการสื่อสารจึงใช้สิ่งที่คนส่วนใหญ่เข้าใจและรู้จักมาเปรียบเทียบกับนางผู้เป็นที่รัก คำประพันธ์ส่วนมากในนิราศนรินทร์พบคำประพันธ์เกี่ยวกับพืชเป็นส่วนมาก

จากการวิจัยเชิงเนื้อหา (content analysis) ในนิราศนรินทร์สะท้อนให้เห็นถึงความนิยมที่กวีนำพืชซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติมาเปรียบกับนางผู้เป็นที่รักมากที่สุด การที่กวีใช้ธรรมชาติมาเป็นสื่อกลางในการสื่อสารจากกวีสู่ผู้อ่านวรรณกรรมแสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมเป็นพื้นที่ของการนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ อารมณ์ และความรู้สึกของกวี กล่าวได้ว่า การนำเสนอลักษณะเช่นนี้จะพบในรูปแบบของผลงานศิลปะเป็นจำนวนมากเนื่องจากมนุษย์จะใช้ศิลปะเป็นสื่อกลางในการแสดงออกทางอารมณ์ของผู้วาด ดังนั้นเมื่อวรรณกรรมคือศิลปะรูปแบบหนึ่งกวีจึงถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกและประสบการณ์ผ่านวรรณกรรม

ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติและวรรณกรรมปรากฏให้เห็นในนิราศนรินทร์โดยกวีจะนำธรรมชาติมาเปรียบกับนางผู้เป็นที่รักทั้งชื่อและลักษณะเด่นของสิ่งต่าง ๆ เนื่องจากกวีเดินทางมาพบกับธรรมชาติเหล่านั้นแล้วเกิดความประทับใจหรือความศรัทธาอาลัยจนคร่ำครวญถึงนางผู้เป็นที่รักแล้วถ่ายทอดภาพนางผู้เป็นที่รักผ่านความเปรียบกับธรรมชาติเพื่อให้ผู้อ่านได้รับรู้ถึงสิ่งที่กวีต้องการสื่อสารสอดคล้องกับคำกล่าวของวิทย์ ศิวะศรียานนท์ (Siwasariyanon, 2001: 101) สรุปได้ว่า กวีนิพนธ์ไทยทุกเรื่อง มีการพรรณนาความงามของธรรมชาติอันเกิดจากความประทับใจของกวีที่มีต่อธรรมชาติมาโดยตลอด จะปรากฏในลักษณะของการเน้นไปที่ความเปรียบของสัตว์และต้นไม้ตามความเป็นจริง นอกจากนี้แล้ว กวีมักจะพรรณนาธรรมชาติไปตามอารมณ์ของตน หรือของตัวละครอีกด้วย นอกจากนี้ สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา (Chongsathitwatthana, 1995: 148) เห็นว่าในวรรณคดีนิราศ ธรรมชาติจะมีบทบาทอย่างมาก ขณะแสดงออกถึงอารมณ์รักของกวี ดังนั้น นิราศนรินทร์จึงเป็นวรรณกรรมที่สะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่ากวีนำธรรมชาติมาสร้างสรรค์วรรณกรรมได้อย่างลงตัวและเหมาะสมกับบริบทของคนไทย

ความนิยมในการใช้ความเปรียบนางผู้เป็นที่รักกับธรรมชาติของนายนิราศนรินทร์ (อิน) ที่พบมากที่สุด คือ การนำชื่อและลักษณะของพืชมาเปรียบกับนางผู้เป็นที่รักเนื่องด้วยกวีได้สะท้อนสภาพสังคมของคนไทยว่ามีความผูกพันกับพืชมาเป็นเวลานานจนเป็นเสมือนปัจจัยสี่ของมนุษย์ที่ขาดไม่ได้ กล่าวคือ ปัจจัยที่ 1 พืชสามารถนำมาทำเป็นอาหารเพื่อยังชีพให้กับมนุษย์ได้ ปัจจัยที่ 2 พืชสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มได้ เช่น เสื้อผ้าจากเส้นใยของฝ้าย ปัจจัยที่ 3 พืชสามารถนำมาใช้เป็นที่อยู่อาศัยได้โดยใช้การสร้างบ้านทรงต่าง ๆ และปัจจัยที่ 4 พืชสามารถนำมาเป็นยารักษาโรคได้ ส่วนมากจะเป็นพืชที่เป็นสมุนไพรของคนไทยนั่นเอง พืชที่กวีนำมาเปรียบเทียบกับนางผู้เป็นที่รักนั้นมีคุณสมบัติสอดคล้องปัจจัยสี่ทั้งสิ้นแต่การนำเสนอความเปรียบของกวี

ไม่ได้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าพืชแต่ละชนิดมีประโยชน์อย่างไร เพียงแค่แสดงให้เห็นถึงลักษณะต่าง ๆ สะท้อนได้เป็นอย่างดีว่ากวีเป็นคนช่างสังเกต จดจำ และนำมาถ่ายทอดผ่านความเปรียบกับนางผู้เป็นที่รักได้อย่างชัดเจน

ความนิยมของกวีที่นำพืชมาเปรียบกับนางผู้เป็นที่รักนั้นเกิดจากพืชมีลักษณะร่วมกับมนุษย์หลายประการ สามารถบรรยายและพรรณนาให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่กวีต้องการสื่อได้อย่างชัดเจน เนื่องจากกวีนำชื่อต้นไม้หรือดอกไม้มาเสนอในลักษณะของความเปรียบที่มีความเกี่ยวข้องกับเสียง คำและความหมายเชิงสัญลักษณ์ส่วนมากพบในบทพจนานางผู้เป็นที่รัก บทกวีพราเสอหรือบทละครโดยปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในนิราศนรินทร์ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างการเปรียบจาวมะพร้าวกับหน้าอกของนางผู้เป็นที่รัก

พวงจาวเจิดแจ่มแก้ว	จักรพรรดิ พี่เอย
สมเสมอสมรรัตน์	แห่งแท้
จำเรียวจำเราสวัสดิ์	สังวาส
เล็งเลียบดินฟ้าแท้	ภพนี้ฤหา ฯ

(Narinthibeet, 1984: 33)

จากคำประพันธ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า กวีต้องการเลี่ยงการใช้คำที่มีความหมายโดยตรงมาอธิบายสิ่งเกี่ยวกับเพศ แสดงให้เห็นว่าบริบทของสังคมไทยในอดีตยังปิดกั้นเรื่องเพศอย่างเข้มงวดจนไม่สามารถพูดกันในที่สาธารณะได้ กวีจึงใช้การเปรียบเทียบเพื่อลดการวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมด้วยการนำพืชที่มีลักษณะร่วมกับลักษณะหน้าอกของนางผู้เป็นที่รักมาเปรียบเทียบเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจและเห็นภาพได้อย่างชัดเจน กวีจึงใช้คำว่า “จาว” หมายถึง จาวมะพร้าว มาแทนการบรรยายถึงหน้าอกของนางผู้เป็นที่รักเนื่องจากมีส่วนโค้งมนเป็นลักษณะร่วมกัน แสดงให้เห็นถึงความสามารถของกวีที่สร้างสรรค์ความเปรียบได้อย่างเข้าใจและเกิดจินตนาการจากลักษณะร่วมของสิ่งสองสิ่งได้เป็นอย่างดี

ความเปรียบที่กวีใช้เปรียบกับนางผู้เป็นที่รักจะมีลักษณะที่คู่กันเสมอ เช่น ลักษณะที่งดงามของพืชเชื่อมโยงไปสู่ความงามของผู้หญิง ความอ่อนช้อยของเถาวัลย์เชื่อมโยงกับความอ่อนช้อยของผู้หญิง กลิ่นหอมของพืชกับกลิ่นกายของนาง เป็นต้น โดยธัญญา สังขพันธานนท์ (Sungkhapanthanon, 2013: 123) อธิบายโดยสรุปได้ว่า การจับคู่พืชกับลักษณะของนางผู้เป็นที่รักก็คือการหาลักษณะร่วมของ “ตัวเปรียบ” กับ “สิ่งที่ถูกเปรียบ” นั่นเอง แต่ถ้ามองในเชิงสัญลักษณ์ จะเห็นได้ว่า นี่คือการทำให้ธรรมชาติมี “ความเป็นหญิง” หรือใกล้เคียงกับความเป็นหญิง ภาษาที่ใช้เปรียบเทียบในบทพจนานางนั้นได้ทำให้ผู้หญิงเป็นทั้งมนุษย์และถูกทำให้เป็นมนุษย์ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ผู้หญิงและธรรมชาติสามารถแทนที่กันได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างการแทนที่ระหว่างนางผู้เป็นที่รักกับไม้กฤษณา

ลมลงโลมลาดไม้	กฤษณา
โอบบอกราสาหา	กลิ่นต้อง
รอยอร่ามสดรา	ตากตรอก ลมฤ
พากลิ่นกลอยมาซ้อง	คำไม้หอมเหมือน

(Narinthibeet, 1984: 21)

จากคำประพันธ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า กวีได้เปรียบนางผู้เป็นที่รักกับลักษณะเด่นของพืช นั่นคือ ลักษณะเด่นของไม้กฤษณาที่มีความหอมโดยกวีนำความหอมของไม้กฤษณามาเปรียบกับความหอมของผ้าที่ผ่านการอบด้วยเครื่องหอมซึ่งเทียบได้กับกลิ่นของนางผู้เป็นที่รัก สรุปได้ว่า นางผู้เป็นที่รักมีกลิ่นกายหอมเหมือนกับไม้กฤษณานั้นเอง เมื่อพิจารณาคำประพันธ์ข้างต้นแล้วกวีแสดงให้เห็นว่าความหอมของไม้กฤษณาสามารถแทนที่กลิ่นหอมของนางผู้เป็นที่รักได้หรือกล่าวได้ว่ากลิ่นของนางผู้เป็นที่รักแทนที่กลิ่นหอมของไม้กฤษณาได้นั่นเอง

การใช้ความเปรียบนางผู้เป็นที่รักกับพืชในนิราศนรินทร์แสดงให้เห็นความสามารถของกวีที่สามารถบรรยายและพรรณนาได้อย่างลุ่มลึกในความเหมือนและลักษณะร่วมของสิ่งสองสิ่ง สะท้อนให้เห็นว่า ความผูกพันและความใกล้ชิดของคนไทยกับพืชส่งผลให้กวีนำประสบการณ์ของตนเองมาถ่ายทอดผ่านวรรณกรรมจนสามารถใช้ศึกษาสภาพสังคมในสมัยนั้น ๆ ได้ว่า คนไทยมีความผูกพันกับพืชและธรรมชาติมากน้อยเพียงใด เนื่องจากงานเขียนทุกประเภทจะสะท้อนสภาพสังคมในยุคนั้น ๆ ดังคำกล่าวของตรีศิลป์ บุญขจร (Boonkhachorn, 1980: 6) ที่ว่า “วรรณกรรมเป็นคั่นฉ่องแห่งยุคสมัยเนื่องจากเป็นภาพถ่ายชีวิต ยุคสมัยเป็นภาพถ่ายอดีตชีวิตในแต่ละสังคม”

ความผูกพันระหว่างคนไทยกับพืชไม่ได้สะท้อนให้เห็นผ่านวรรณกรรมนิราศนรินทร์เท่านั้นแต่ยังสะท้อนผ่านงานศิลปะแขนงต่าง ๆ กล่าวคือ การวาดลวดลายตามฝาผนังของวัดหรือภาพวาดลายไทยจะปรากฏลวดลายที่ดัดแปลงจากพืชเป็นส่วนมาก ยิ่งไปกว่านั้น ยังปรากฏผ่านสุภาพนิพนธ์ คำพังเพย หรือคำสอนที่มีการนำพืชมาใช้เปรียบ เช่น กว่าถั่วจะสุกกาก็ไหม้ ข้าวยากหมากแพง ชิงกีร์ชาก็แรง มดแดงแฝงพวงมะม่วง มะกอกสามตะกร้าปาไม่ถูก เป็นต้น เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าคนไทยมีความผูกพันกับพืชเป็นอย่างมากในหลากหลายทิศทางทั้งด้านวิถีชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและวรรณกรรม

กวีได้นำประสบการณ์และบริบทของสังคมไทยที่มีความผูกพันกับพืชมาถ่ายทอดไว้เป็นจำนวนมาก เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจในลักษณะที่เป็นบริบทเดียวกันได้ นั่นคือ เมื่อกวีเป็นคนไทยต้องการนำเสนอความเปรียบกับนางผู้เป็นที่รักให้คนไทยอ่านก็จะเกิดความเข้าใจเนื่องจากมีประสบการณ์ร่วมกันเกี่ยวกับชื่อและลักษณะของพืชนั่นเอง ดังนั้น กวีจึงใช้ “พืช” เป็นเครื่องมืออธิบายความงามของนางผู้เป็นที่รักเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจถึงลักษณะของนางผู้เป็นที่รักที่มีความงดงามเป็นอย่างมากและมีคุณค่าจนหาสิ่งใดมาเทียบค่าไม่ได้นั่นเอง

นิราศนรินทร์มีการพรรณนาธรรมชาติโดยนำชื่อและลักษณะของพืชมาเปรียบกับนางผู้เป็นที่รักในลักษณะที่มุ่งอรรถรสและความไพเราะจากคำประพันธ์ที่กวีมุ่งนำเสนอต่อผู้อ่าน ดังนั้น การทำความเข้าใจลักษณะหรือวิธีการนำชื่อและลักษณะของพืชมาใช้เปรียบเทียบกับนางผู้เป็นที่รักมุ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถของกวีในเชิงการประพันธ์ ผู้อ่านจึงจำเป็นต้องเข้าใจในความเปรียบที่กวีต้องการสื่อสารเกี่ยวกับ “ความจริง” และ “ความสมจริง” จากวรรณคดีจึงจะสามารถรับทราบทางวรรณศิลป์ที่มีความไพเราะของนิราศนรินทร์ได้อย่างครบถ้วน อีกทั้งนิราศนรินทร์ยังปลูกจิตสำนึกให้ผู้อ่านเข้าใจถึงวัฒนธรรมความเป็นไทยและวิถีชีวิตของคนไทยในสมัยก่อน เข้าใจบริบทของนางผู้เป็นที่รักและบริบทของชายผู้ที่หวนคิดถึงนางอันเป็นที่รัก

References

- Boonkhachorn, Trisilpa. (1980). Light of comparative literature (ด้วยแสงแห่งวรรณคดีเปรียบเทียบ). (2nd ed.). Bangkok: Book center of Chulalongkorn.
- Chitchumnong, Duangmon. (2001). Value and outstanding characteristics of Thai literature in the early Rattanakosin period (คุณค่าและลักษณะเด่นของวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น). (2nd ed.). Bangkok: Thammasat university.
- Chongsathitwatthana, Suchitra. (1995). Art in Thai literature. Bangkok: Department of Thai Language, Faculty of Arts, Chulalongkorn University
- _____. (2013). Ecofeminism in Thai literature (ภาษาวรรณศิลป์ในวรรณคดีไทย). Bangkok: Nakorn.
- In, Narinthebeet. (1984). Nirasnarin (นิราศนรินทร์). Bangkok: Anongsilkarnpim.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). *Metaphor We Live By*. Chicago and London : The University of Chicago Press.
- Lausunthorn, Niyada. (1989). Nirasnarin (นิราศนรินทร์). Bangkok: Silpakorn University.
- Mallikamas, Kularb. (1976). Thai Literature (วรรณกรรมไทย). Bangkok: Ramkhamhaeng University.
- National Identity Support Office. (1999). One endemic and rare plants in Thailand (ผู้หญิงยิ่งเรือ: ผู้หญิงธรรมชาติ และวัฒนธรรมกำหนด สตรีนิยมเชิงนิเวศในวรรณคดีไทย). Bangkok: Art production.
- Pramuanmark, P.. (1970). Nirasnarin and Niras finer (นิราศนรินทร์และนิราศปลีกย่อย). Bangkok: Preapittaya.
- Rachanee, Chunjirayu. (1970). Nirasnarin (นิราศนรินทร์). Bangkok: Preapittaya.
- Siwasariyanon, Witt. (2001). Literature and Literature criticism (วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์)(5th ed.). Bangkok: Thammachart.
- Sungkhapanthanon, Thanya. (2013). Ecocriticism in Thai literature (วรรณคดีสีเขียว กระบวนทัศน์และวาทกรรมธรรมชาติในวรรณคดีไทย). Bangkok: Nakorn.
- _____. (1997). Aesthetics in thai (สุนทรียภาพในภาษาไทย). Bangkok: Kledthai.
- _____. (1980). Novel and Thai Society, 1932-1957 (นวนิยายกับสังคมไทย พ.ศ. 2475 – 2500). Bangkok: Bangkokkarnpim.
- vajirayana. (2020). Nirasnarin (นิราศนรินทร์) . [Online]. Retrieved November 1, 2020. จาก <https://1th.me/khOZo>